

Eesti Maaülikool

Töövõtulepingu nr 2-24/Trt-4, 16. märts 2006 aruanne

Karu käitumine inimesega kohtumisel

Tiit Randveer

Tellija: Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskus

Rahastaja : SA Keskkonnainvesteeringute Keskus

Tartu 2006

Sisukord

Sissejuhatus	3
Materjal ja metoodika	5
Mida on teada karu ohtlikkusest inimesele.	6
Tulemused	13
Kokkuvõtteks	20
Kirjandus	21
Lisa 1. Ankeet: Karu kohtumine inimesega	22
Lisa 2. Karuga kohtumise aasta ja ankeedile vastajate kommentaare	26
Lisa 3. Näide ühest ankeedile vastajast, kes ei pidanud paljaks oma kogemusi karuga kirjeldada, vaid vastupidi, tegi seda heast tahtest.	28

Sissejuhatus

Maailmas leidub palju niisuguseid loomaliike, kes teatud situatsioonides võivad olla inimesele ohtlikud. Nendega kohtumine, olgu siis tegemist kalade, roomajate või imetajatega, võib inimese elule ohtlikuks osutada ennekõike soojas kliimavöötmes. Meie laiuskraadil on see probleem marginaalse tähtsusega, aga mitte olematu nagu allpool näitame. Asjal on ka teine pool – inimese ja looma kohtumisel võib kannatajaks pooleks osutada viimane, seda juhul kui inimene on relvastatud ja tõlgendab vastaspoole käitumist (vahel ekslikult) agressiivseks. Niisugune situatsioon võib eeskätt tekkida kohtumisel karuga. Pruunkaru (*Ursus arctos*), aga ka baribal (*Ursus americanus*) on põhja parasvöötmes levinud imetajaliikidest inimesele potentsiaalselt kõige ohtlikumad. Karu võib reaalselt ohustada inimest, aga ka “teenimatult” hukkuda inimese käe läbi, juhul kui ta käitumist on valesti hinnatud. Praegu elutseb Eestis seireandmeil 500-600 karu ja nende arv on stabiilne või isegi kasvav. Tõenäoliselt on sinne karupopulatsioon tihedam kui kunagi varem saja aasta vältel. Väga tõenäoliselt on suurenenud ka inimese liikumine looduses, olgu see seotud siis puhkuse veetmisega kodumaa looduses (mille populaarsus on kasvamas), maaomanike toimetamistega oma metsas või jahipidamise intensiivistumisega sõraliste arvukuse kiire tõusu tõttu. Asjakohase statistika puudumisest tingituna pole küll võimalik esitada konkreetseid arve, kuid on põhjust arvata, et juhtumite sagedus, mil inimene metsas liikudes ootamatult karuga kohtub, on viimasel aastakümnel tunduvalt kasvanud. Õnneks ei ole teadaolevalt siinmail ükski selline juhtum lõppenud inimese surmaga, küll aga mujal maailmas nagu allpool näitame.

Juhuseid, mil ettekatsematult on karu tulistatud ja teda haavatud või koguni tapetud, on teada ka Eestist. Mõistagi saab nii juhtuda vaid siis kui vihasena näiva karuga satub ootamatult silmitsi relvaga jahimees. Teistel inimestel lihtsalt pole võimalust oma ehmatust sellisel ekstreemsel viisil väljendada. Kolme viimase aasta jooksul on siinmail fikseeritud neli niisugust juhtumit.

Käesoleva, suhteliselt pretensioonitu uurimuse eesmärgiks ongi koguda informatsiooni kuidas lahenevad olukorrad, mil inimene ja karu on ootamatult kohtunud ja analüüsida neid juhtumeid. Teadaolevalt karu enamasti taandub. Erilist huvi pakuvad aga olukorrad, mil karu näitab üles agressivsust või isegi ründab. Väga oluline oleks teada millistest asjaoludest sõltub karu nii või teistsugune käitumine ja kui suurt rolli mängib selle juures

inimese tegevus. Oluline oleks teada sedagi millised karu käitumise ilmingud viitavad reaalsele ohule, millised mitte. Käesoleva uurimuse vahetuteks teostajateks olid EMÜ dotsent Tiit Randveer ja üliõpilane Angela Langus. Abiks olid Hans Dsiss ja Peep Männil.

Materjal ja meetodika

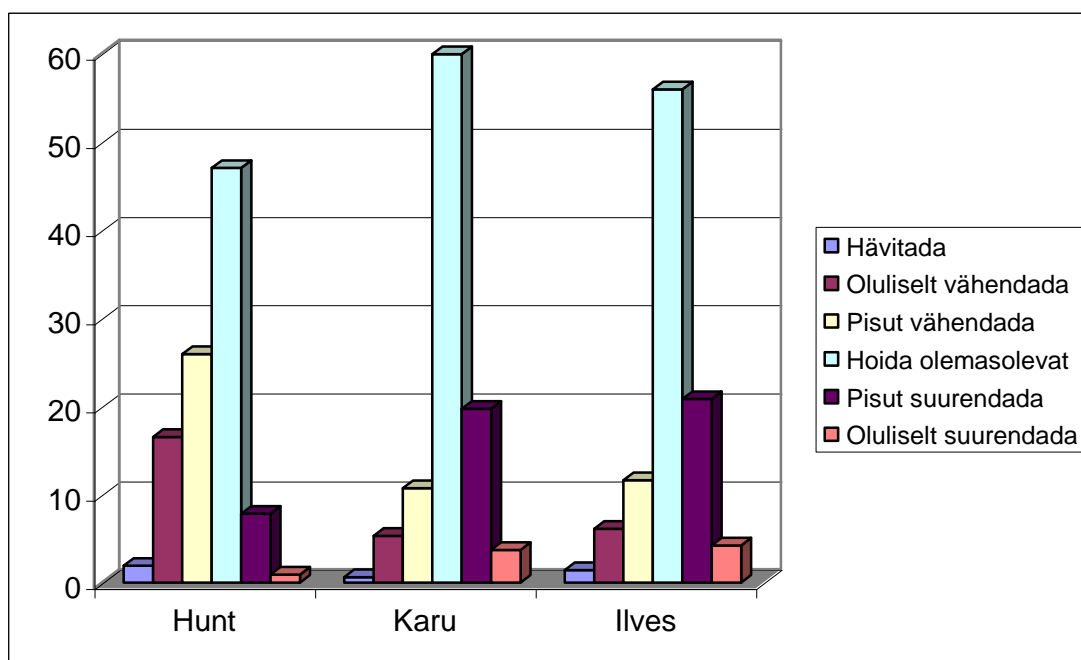
Selgitamaks mõlema osapoole, s.t. nii inimese kui karu käitumisviise ootamatul kohtumisel, viisime läbi vastava ankeetküsitluse. Viimase koostamisel loobusime “jalgratta leiutamisest”, kuna analoogilisi projekte on varemgi teostatud. Lähtusime Norras ja Rootsis läbi viidud samalaadse uurimuse (Swenson, *et.al.*, 1999) ideoloogiast, ehkki konkreetsed küsimused (vt. Lisa 1) formuleerisime ise. Küsitluslehtede jaotamisel oleks üheks võimaluseks järgida juhuslikkuse kriteeriumi, valides uuritavad isikud (näiteks) telefoninumbrite järgi. Alternatiivseks meetodiks oleks küsitleda vaid isikuid, kes kõige tõenäolisemalt karudega kohtunud (metsandustöötajad, jahimehed jne). Meie eesmärgiks polnud niivõrd inimese ja karu kohtumissageduse selgitamine (asjakohast infot oleme saanud ühe varasema küsitlusega) vaid teabe kogumine karu reageerimisviiside kohta erinevais situatsioonides. Seetõttu jaotasime ankeete isikutele, kel oma töö või hobi tõttu karu(de)ga tihedam kokkupuude ehk kasutasime suunatud väljavõttu. Siiski püüdsime vältida nende inimeste küsitlust, kes oma hiljutiste “karuseikluste” tõttu meedia liigse tähelepanu keskmesse sattunud. Oletasime, et see võiks nende vastuste objektiivsust vähendada.

Ankeete, milles sisaldus 17 küsimust (vt. lisa) levitati nii elektroonilisel kui ka paberkujul. Kõikide Eesti mandriosa maakondade keskkonnateenistustesse ja RMK metskondadesse saadeti küsimustikud elektroonilisel kujul. Lisaks jaotati ankeete (nii e-kirjadena kui paberkujul) mitmetes jahindusorganisatsioonides ja saadeti konkreetsetele isikutele, keda teati olevat karuga “lähikontaktis” olnud. Kuna ankeetide levitamisel osales mitu isikut, pole tagantjärele võimalik tuvastada väljastatud küsitluslehtede arvu. Seda pole tegelikult vajagi, sest e- kirjadena levitatud küsitlusi lugenud isikute arvu pole niikuinii võimalik kindlaks teha.

Küsitluslehtede levitamist alustati jaanuaris 2006.a. Viimased vastused, mis veel analüüsitavasse kogumisse mahtusid, laekusid aprilli lõpuks Täidetud ankeete, kus kirjeldatud kohtumisi karuga aastatel 1963 – 2006, kogunes 164. Muidugi tutvusime ka mujal ilmas tehtud asjakohaste uurimustega. Viimaste refereerimisega alustamegi.

Mida on teada karu ohtlikkusest inimesele.

Eestis. Näib nii, et siinmail pole viimase aastasaja (ehk isegi aastasadade?) jooksul karu inimest tõsiselt ohustanud. Selle väite kinnituseks tsiteerigem asjatundjaid. Tunnustatud autoriteet F. Reidolf kirjutas oma 1938 a. ilmunud “Jahimehe käsiraamatus” järgmist: “Mis puutub karude suhtumisse inimestesse nendega kokkupuutel, siis pole meil juhtunud küll kordagi, et karu juhuslikult kohtamisel inimesega oleks viimasele kallale tunginud. ... Üldiselt on karu rahulik, kui teda ei ärritata, lepliku loomuga, kuid sellegipärast ei maksa teda iialgi täiel määral usaldada.....hoopis teine lugu on siis, kui karu on saanud haavata või koerte ja inimese poolt niivõrd kitsikusse aetud, et teist väljapääsu pole, kui teda ähvardavate vaenlaste hävitamine. Sel juhtumil tormab karu välkkiiresti inimesele kallale, paiskab selle kui õlekõrre maha, püüdes teda hammustada või küünistega haavata...”. K. A. Hindrey raamatust “Eesti metsloomad” (1940) leiame samasuguse käsitluse: “Üldse pole karu julgus mitte palju väärt; ainult kui ta jahtidel koerte ja inimeste poolt raskesse kitsikusse on aetud, tormab ta julgelt inimesele kallale, et pääseda, tõukab vaenlase käppadega lumme ning katsub veel ruttu hammastega väikest haava lüüa. Siiski on kohati karud tigidad; üksikutel maa-aladel leidub pesakondi, kes on tähelepandavad oma kurjuse poolest. Ja neis pesakondades jälle üksikuid, kes on eriliselt suured röövlloomad ja pärandavad oma omadusi edasi. Loomastikus on niisama individuaalseid tüüpe, kui inimestegi seas. Individuaalsus nii karude kui teiste loomade seas on mitmel pool kinnitust leidnud”. Ehkki karu pole meil ohtlikuks peetud, on samas tuntud aukartust tema suure jõu ees. M. Kaal (1980) on ulatusliku etnograafilise kirjanduse üldistamise tulemusena väitnud, et “Peaaegu kõigi rahvaste muinaslugudes on karul tavaliselt täita ausa, heatahtliku, pisut lihtsameelse ja kohmaka ning väga tugeva tegelase roll, keda kavalamad ja ülbemad loomad mõnikord alt kipuvad vedama....”. Küllap väljendub niisuguses suhtumises aastasadade jooksul saadud kogemust. Nagu näitab hiljuti korraldatud ankeetküsitlus (Randveer, 2006), on siinne elanikkond karu suhtes teiste suurkiskjatega võrreldes soodsamalt häälestatud. Vaid 5,9% 823-st küsitletud kaasmaalasest nõuab karu arvukuse olulist vähendamist või koguni liigi hävitamist. Ilvese ja hundi samavõrra karmi kohtlemist nõuavad vastavalt 7,5% ja (koguni!) 18,4% vastanuist. Kui karu praeguse arvukuse hoidmist soovib 59,9% elanikkonnast, siis ilvese ja hundi puhul on need arvud vastavalt 55,9% ja 47,0% (joonis 1).

Joon

1. Vastused (n=860) küsimusele “Mida Te arvate, mida peaks suurkiskjatega ette võtma?” (Randveer, 2006)

Eelmise, s.o. XX sajandi esimesel poolel oli karu arvukus väga madal. Kui sajandi algul leidis Eestis (peamiselt Alutaguse metsades) vaid üksikuid karusid, siis Teise Maailmasõja eelsetel aastatel ulatus nende arvukus 30-40 isendini. Nii on kirjutanud mitmeid tollaegseid kirjandusallikaid uurinud M. Kaal (1980) oma raamatus “Pruunkaru”. Käesoleva uurimistöö autoritele pole kätte sattunud kirjandusandmeid sellest perioodist, mis annaksid tunnistust ohtlikest situatsioonidest karu ja inimese kohtumisel. Väga tõenäoliselt neid ei olnudki. Pärast teist maailmasõda on karupopulatsioon aeglaselt, aga pidevalt kasvanud. Vastavalt on intensiivistunud ka karujaht, s.o. kõige enam ohtlikke situatsioone loov tegevus. Kõige enam (40 isendit) karusid kütiti 1996 aastal, hiljem on jahisaak taas vähenenud. Viimase paarikümne aasta jooksul on karu- (ja ka muu jahi) käigus tekkinud mitmeid ohtlikke situatsioone. Mõnda neist kirjeldame allpool.

Skandinaavias. Väga põhjalik uurimus (mis oli meilegi eeskujuks) korraldati Rootsis ja Norras. J. Swensoni juhtimisel tegutsenud teadlaste kollektiiv koondas ja üldistas paari eelneva sajandi jooksul kogunenud asjakohast infot. Lisaks küsitleti 27-t karudega oma töö tõttu sageli kokku puutunud inimest, kes kirjeldasid 114 kohtumist aastatevahemikus 1975-1995. Ajavahemikul 1750 – 1962 on fikseeritud 48 juhtumit, mil karu on inimest vigastanud ja 27 inimese surmaga lõppenud karu rünnakut. Huvitav on siinkohal lisada, et

213 a. jooksul karu ohvriks langenud inimestest pea 30% tapeti kahe “inimsööjast” karu poolt. Üks murdis aastail 1775 – 1776 viis ja teine aastail 1852-1856 kolm inimest. Viimane surmaga lõppev juhtum Norras leidis aset 1906.aastal. Tegemist oli 13-aastase poisiga, kes kohtas ootamatult karu, kui viimane oli lambakorjuse juures maiustamas. Rootsis suri viimati haavatud karu poolt tekitatud vigastuste kätte jahimees aastal 1902. Enamus juhtumitest, mil inimene sai vigastusi oli seotud karujahiga. Letaalse lõpuga kohtumised aga leidsid aset koduloomade karjatamisel või siis marju (seeni, puukoort jne) korjates (tabel 1).

Tabel. 1

Tegevused, mis olid karu rünnaku põhjusteks aastatel 1750-1962 Norras ja Rootsis (Swenson, J.E., *et.al.*1999)

Tegevus	Inimene sai vigastada N=48	Surmaga lõppenud juhtumid N=27	Kokku N=75
Karujaht	26	6	32
Karu jälitamine	7	0	7
Koduloomade karjatamine	3	10	13
Marju ja seeni korjamas	0	5	5
Jaht (täpsustamata)	4	0	4
Väikeuluki jaht	0	1	1
Suuruluki jaht	1	0	1
Karude fotografeerimine	1	0	1
Jalutamine	1	0	1
Muu tegevus	5	5	10

Vigastusi (71% juhtudest) tekitas enamasti haavatud karu. Ka 15% surmajuhtudest põhjustas haavatud karu, aga veelgi olulisem tegur (6 juhtumit 27-st ehk 22%) oli raibe lähedus.

Karuspetsialistide küsitlusel selgus järgmist: 80% kohtumistest ei käitunud karu agressivselt ja 60% juhtudest ta lihtsalt lahkus (tabel 2). Siiski 5 korral (4% juhtudest) karu alustas sööstjooksu inimese suunas, kuid füüsilise kontaktiga ei lõppenud neist ükski. Kokku 24 kohtumisel näis (või oligi) karu käitumine olevat ohtlik. Nendest 83 protsendil oli tegemist kas siis emakaru ja poegadega, karu oli korjuse läheduses või oli inimesega kaasas koer. 44 protsendil 18st kohtumisest, mil inimene sattus vastamisi poegi omava emakaruga, käitus metsloom agressivselt.

Tabel 2.

Karu käitumine kohtumisel inimesega Norras ja Rootsis aastatel 1975-1995. (Swenson, J.E., *et.al.*1999)

Käitumine	n	%
Lahkus sündmuspaigalt	68	60
Jäi paigale	10	9
Lähenes inimesele, kuid näis ohutu	12	11
Tundus ohtlik, aga ei käitunud agressivselt	15	13
Ründas koera	4	4
Alustas sööstu inimese suunas	5	4
Ründas inimest; saavutati füüsiline kontakt	0	0
Kokku	114	100

Autorid (Swenson, *et al.* 1999), teatavad sedagi, et viimase kahekümne aasta (1976 – 1995) jooksul on karud Skandinaavias (täpsemalt – ainult Rootsis) vigastanud seitset inimest. Neist kuus olid jahimehed, kellest omakorda viis kohtusid haavatud karuga. Seitsmes oli metsatöoline, kes sattus poegadega emakaru lähedale.

Venemaal on inimese ja karu kohtumisel tekkinud konfliktsituatsioone uuritud mitmete autorite poolt. Ühes uurimuses (Честин, 1993) saadeti ankeedid 39 oblasti ja krai jahindustöötajatele. Info tuli tagasi 14 oblastist. 9 oblasti ja krai metsavahte küsitleti isiklikult silmast silma. Selgus, et enamuses piirkondades kriitilisi situatsioone ette ei tulnud. Analüüsiiti 68 juhtumit vahemikus 1980-1991. Selgus, et 46,3% kõigist fikseeritud kohtumistest olid provotseerimata, järgnesid rünnakud, kus karu oli korjuse juures (20,4%). Juhtumid leidsid põhiliselt aset mais, juunis, augustis ja septembris - enamasti seotud karu jooksuajaga mais ja juunis ning marjuliste ja seeneliste suurenenud arvu tõttu karu elupaikades augustis ja septembris. Uurimusest selgus ka, et kõige ohtlikumad karud elavad Siberis, neile järgnevad karud Kaug-Idas ning kolmandatena karud Lääne-Venemaal. Kohtumiste sagedus ühe ruutkilomeetri kohta oli kõige suurem Lääne-Venemaal, järgnes Kaug-Ida ja siis alles Siber.

Karu ja inimese kohtumisi Lõuna-Baškiiri mägimetsades on uurinud A. V. Loskutov (Лоскутов, 1991). Sealmail on karude asustustihedus suur ning inimese ja karu vastamisi sattumine üsna tavapärane. 186st analüüsitud juhtumist 15 leidsid aset aastatel 1937-1950, ülejäänud 171 jäid aastatevahemikku 1950-1985. 171-st kirjeldatud kohtumisest 60% juhtudel karu lihtsalt jooksis minema, püüdes kohtumist vältida, 20% juhtudest karu lahkus aeglaselt, 12,9% jäi metsloom uudishimust koha peale ning 7,1% juhtudest karu käitus tavapärasest aktiivsemalt – lähenes inimesele aeglaselt ja tegi valju häält. Otseseid rünnakuid inimese suunas alates 50 aastast pole täheldatud, kuid teati rääkida kahest juhtumist, kus karu ründas koduloomi.

Kamtshatkal on inimese kohtumine karuga üsna tavaline. Karu asustustihedus on sealmail ülisuur, ulatudes kohati (kevadise seisuga) enam kui 8 isendini 1000 ha kohta. Igal aastal fikseeritakse 15-20 karu rünnakut inimesele, millest keskmiselt 10% lõppeb inimese hukkamisega. Eriti ohtlik olukord kujuneb aastail, mil lähelisi saabub jõgedesse kudema tavapärasest vähem. Siis ei suuda karud talveks piisavalt rasva koguda ja osa neist jääbki talveks hulkuma. Niisugused karud murravad koduloomi, kaevavad kalmistutel üles äsja mulda sängitatud laipu ja tulevad küladesse. Sellised probleemsed karud tuleb muidugi küttida. Aastail 1993 – 2004 on tapetud 70 “nuhtluskaru” (Valentsev, Gordienko ...).

Karud võivad muutuda probleemseks ka otseselt inimese süül. Juhtub, et karu tulistatakse ebasobivast relvast. V. Judini (1991) teatel leidub Kaug-Idas koguni 80%-l täiskasvanud karudest naha all haavleid või väiksekalibriilisi kuule. Need karud on keskmisest agressivsemad.

Põhja-Ameerika. 2005. aastal registreeriti Põhja-Ameerikas 7 inimese surmaga lõppenud karu rünnakut (Herrero, 2005). Neist 4 juhul oli “süüdlaseks” pruunkaru, 3 juhul must karu ehk baribal. Seda on rohkem, kui kunagi varem pärast 1900 a. Karude rünnakute sageduse suurenemisele Põhja-Ameerikas viimastel aastatel viitab ka T. Floyd (1999), kes arwab, et see on seotud inimeste varasemast sagedama viibimisega metsikus looduses. Herrero (2005) andmeil on viimase kümnendi jooksul pruunkarud tapnud 18 inimest ja baribaliid 11 inimest. Põhja-Ameerikas on teadaolevalt 900 000 baribali ja 60 000 pruunkaru. Arvukuse suhe 15:1 näitab, et tõenäosus pruunkaru ohvriks langeda on mitmeid kordi suurem võrreldes baribaliga. Autori arvates on karu motiive raske, ehk isegi võimatu, selgitada. Kolme isase pruunkaru rünnak oli ilmselt tahtlik (predatory) ja üks emakaru tõenäoliselt kaitses poegi. Kõik kolm baribali rünnakut olid tahtlikud (Herrero, 2005). Sama autori poolt (Herrero, Higgins, 2003) Kanada Alberta provintsis tehtud põhjalikuma uurimuse tulemusena selgus, et:

aastail 1960 – 1998 fikseeriti 42 raskete tagajärgedega (inimese surm või hospitaliseerimine enam kui 24 tunniks) karude rünnakut. Neist 13 (31%) korral oli ründajaks tunduvalt arvukam baribal, 29 (69%) korral pruunkaru ehk grisli. Üle poole (52% ehk 22–42-st) intsidentidest juhtus rahvusparkides ja neist 21 juhul oli ründajaks pruunkaru. Tegureiks, mis soodustasid pruunkarude agressiivset käitumist on autorite (Herrero, Higgins, 2003) arvates paljude inimeste sattumine põlistesse karu elupaikadesse ja, eriti, prügimajanduse probleemid. Vähemalt 36% (8 juhust 22-st) intsidentidest oli seotud karule atraktiivse toidu või toidujäänuste lähedusega, 64% (14 juhust 22-st) on seletatav ehmatusega, mis järgneb ootamatule kohtumisele. Väljaspool rahvusparke oli 50% pruunkaru rünnakuid seotud jahipidamisega, osaliselt sellega, et karu “tunnistas omaks” jahimehe kütitud uluki ja kaitses seda. Kõik rünnakud toimusid ajavahemikus maist novembrini, kõige enam intsidente oli septembris. T. Floyd (1999), tsiteerides mitmeid Põhja-Ameerika asjatundjaid, jaotab konfliktsituatsioonide tekkimise põhjused järgmiselt: ootamatud kohtumised: 70-80% ootamatuist kohtumistest, millele on järgnenud rünnak, on üheks osapooleks poegade emakaru. Enamus rünnakuid on lühiajalised, kestes alla 2 minuti ja reeglina ei ole traagilise lõpuga. Karu eesmärgiks on niisugustel juhtudel vaid peatada sissetungija ja seejärel koos poegadega lahkuda.

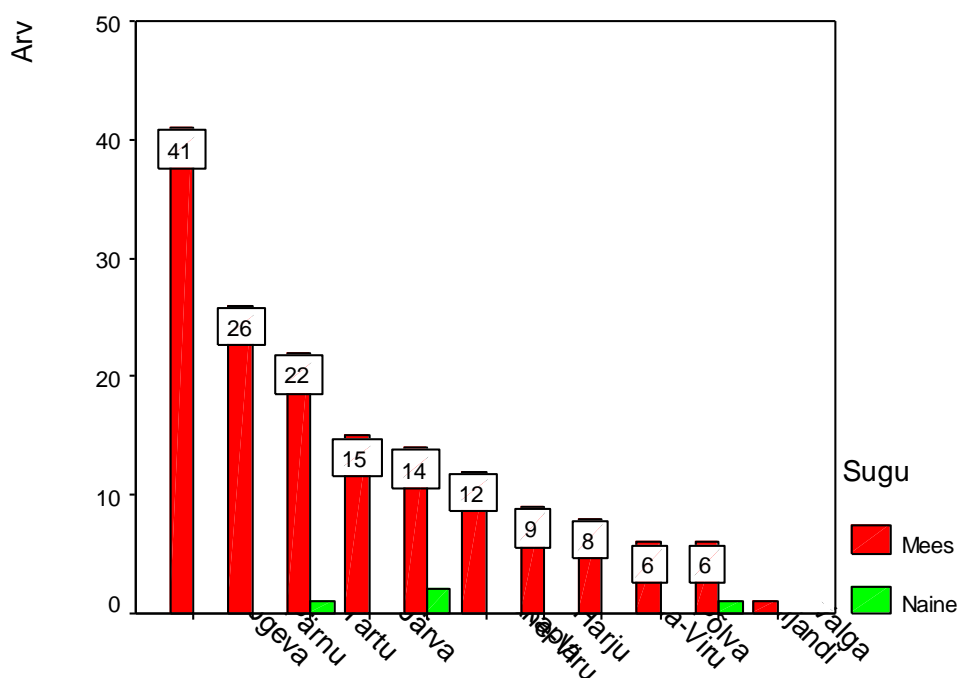
provotseeritud käitumine: üha enam jahimehi ja loodusfotograafe siseneb karu(de) territooriumile ja “saab karistatud”. Sageli on ohvriks hoopis karud.

kisklus (predation): pruunkarude puhul on väga haruldane, küll aga tavaline põhjus (harva ründavate) baribalide puhul.

Üldistatud ulatusliku andmestiku põhjal jagab autor ka soovitusi, kuidas käituda karu rünnaku puhul. Kui baribali rünnakule tuleb aktiivselt vastu seista (s.o. teadmine, millega Euroopas pole midagi peale hakata), siis pruunkaru rünnaku puhul oleks parim viis end päästa surnut teeseldes.

Tulemused

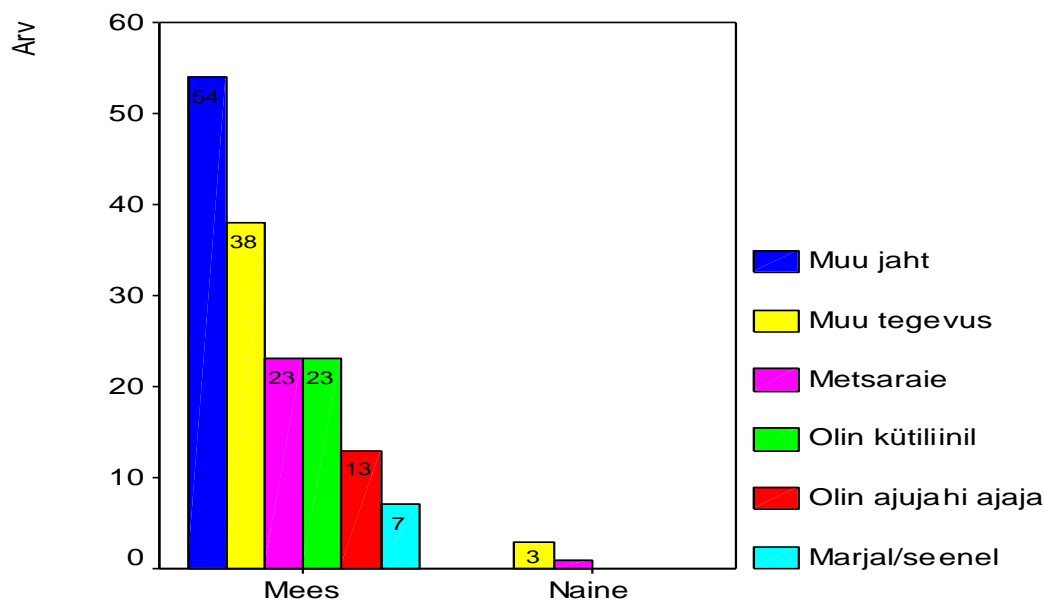
Meie poolt jaotatud ankeetidele vastas 164 inimest (160 meest ja vaid 4 naist). Vastanud isikute jaotumust maakondade lõikes kajastab joonis 2, millelt võime veenduda, et kõige enam karuga kohtumise kirjeldusi laekus Jõgevamaalt (n=41). Nimetatud maakonnas on karu asustustihedus küll keskmisest kõrgem, aga siin esitatud arvud kajastavad pigem ühte või teise maakonda saadetud ankeetide hulga jaotumust. Vastajate vanus varieerus kümnest kuni 87 eluaastani. Kõige enam vastuseid saadi keskealistelt meestelt.

Joonis 2. Eri maakondadest saadud vastuste jaotumus

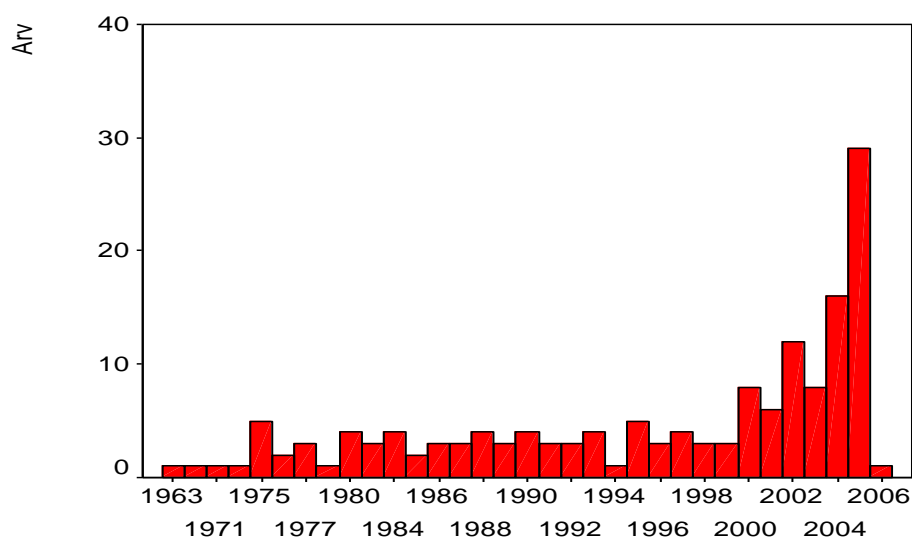
Enamasti kohtuti karuga metsas, harva metsäärsel kaerapõllul, üks kord isegi taluõuel. Paaril korral kohati karu jalgrattaga sõites. Kõige kurioossem juhtum leidis aset ühe sukeldujaga, kes oli jõel harpuunpüssiga kalu jahtimas, kui jõeäärse pajuvõsa juurde ilmus karu. Metsloom alustas puuokste räsimit ja kõva häälega mõirgamist. Kalastaja pidas targemaks eemalduda vee all ujudes. Peale inimese eemaldumist karu mõirgas veel ca 10 minutit ning seejärel lahkus ka tema. Metsa mindi peamiselt jahile, metsaraietöödele,

marjule või seenele või siis (nii metsas kui mujal) harrastati mõnd muud tegevust, näiteks jalutati, fotografeeriti, täideti ulukisöögikohti, teostati kevadist hirvlaste pabulahunnikute loendust, tehti tööd metsakorraldajana, viibiti õppepraktikumil jne. Joonisel 3 on näidatud tegevuste jaotumus.

Joonis 3. Tegevused, mille käigus kohtuti karuga

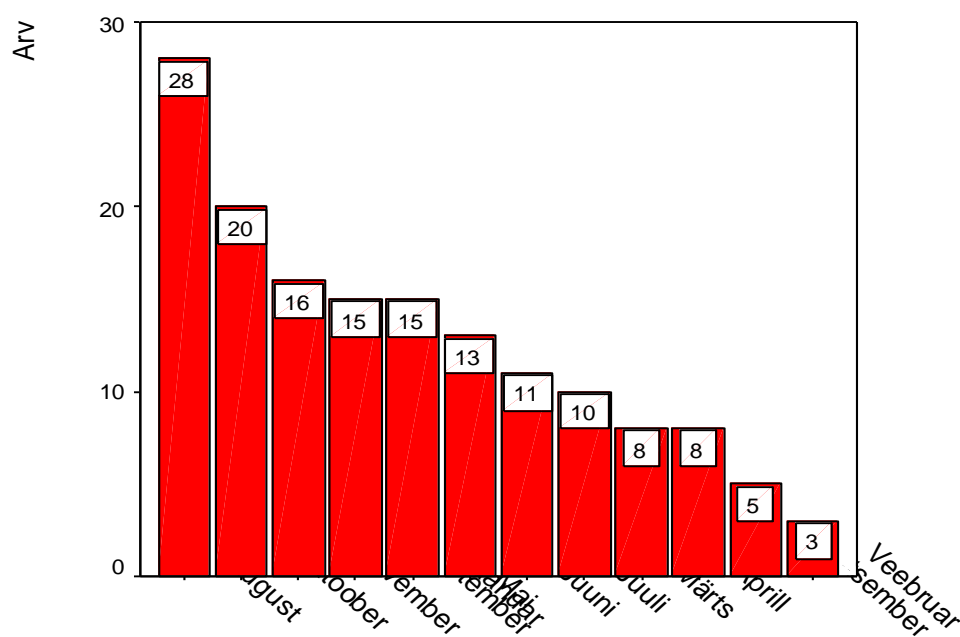
Joonis 4. näitab kohtumiste ajalist jaotumist aastate lõikes. Selgelt eristuvad kohtumised viimastel aastatel – need on ju kõige enam meeles. Peab siiski ära märkima ka mõned eakamad vastajad, kes mäletasid väga detailselt metsakuningaga kohtumist, isegi siis, kui see vaid mõne hetke kestis.

Joonis 4. Vastustes kirjeldatud kohtumiste ajaline jaotumus

Järgneval joonisel (joonis 5.) on näidatud 152 inimese karuga kohtumiste sessorne jaotumus. Võime veenduda, et karuga võib silmitsi sattuda kogu aasta vältel, vaatamata sellele, et viimane veedab 5- 6 kuud varjulises kohas taliuinakus. Kõige enam kohtuti augustis (n=28) ja oktoobris (n=20). Järgnesid november, september ja jaanuar. Kohtumiste arv langeb kokku ajaga, mil inimesed viibivad metsas rohkem kui tavaliselt. Augustis ja septembris käiakse marjul ning seenel. Sügise lõpu poole ja talvel peetakse jahti nii mitmeleki ulukile ning intensiivistunud on ka metsaraietööd.

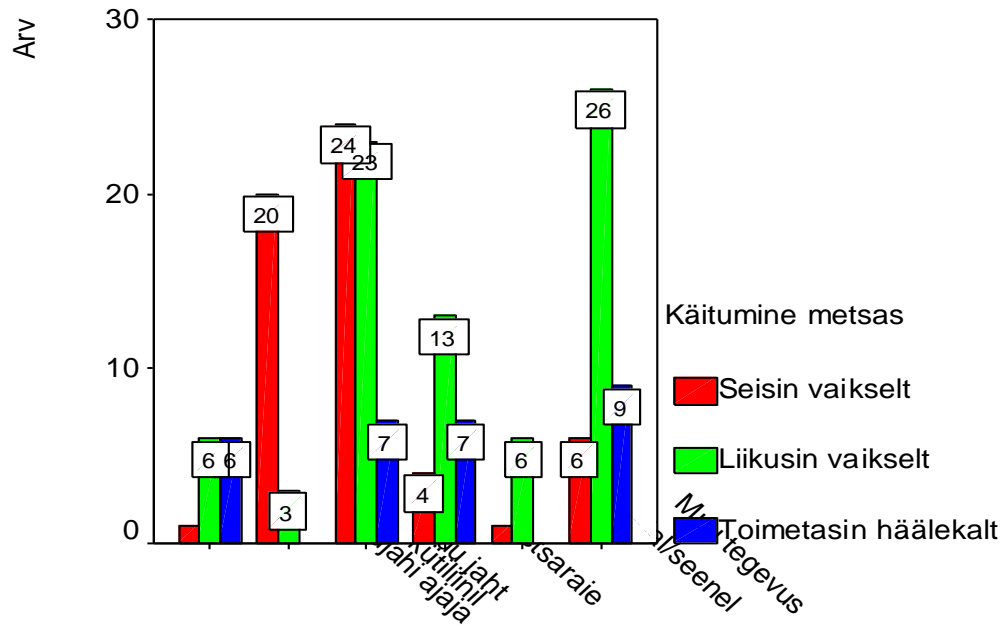
Otsesed kokkupuuted karuga (n= 13), millest viiel korral sai inimene vigastada, leidsid aset septembris, novembris, detsembris ja jaanuaris. Vigastused polnud siiski rängad, kuigi ühel korral vajas rünnaku ohver meditsiinilist abi – karu rebis hammastega inimese käe peaaegu keha küljest lahti. Ülejäänud kaheksal korral otsest kontakti ei toimunud.

Joonis 5. Karuga kohtumiste sessorne jaotumus

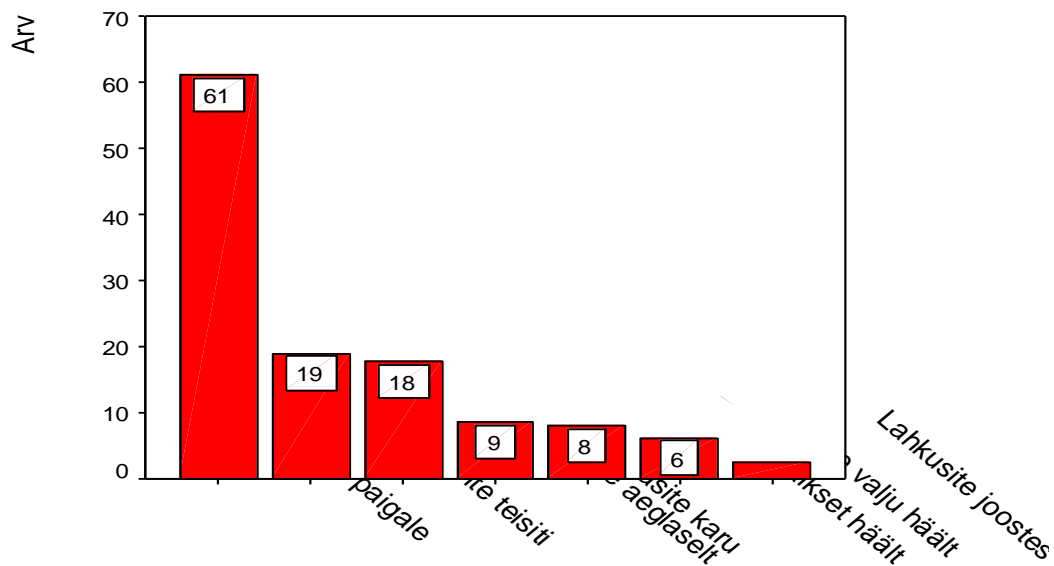
Metsas (täpsemalt – kohas, kus karuga kohtumine väga tõenäoline) olles võib inimene käituda väga mitmel moel. Võib oletada, et mõnel juhul (eeldatavasti enamasti) võib inimene karu hirmutada, mõnikord jääda märkamatuks, aga vahel (ja see on eriti huvitav) vallandada agressivset käitumist. Näib, et tõenäolisem on karuga silmitsi

sattuda neil inimestel, kes toimetavad metsas vaikselt (joonis 6). Vaid 29-l juhul 162-st, (18% juhtudest) oli inimese tegevus kärarikas. Enamasti tähendas see osalemist metsatöodel või ajukahil ajajana.

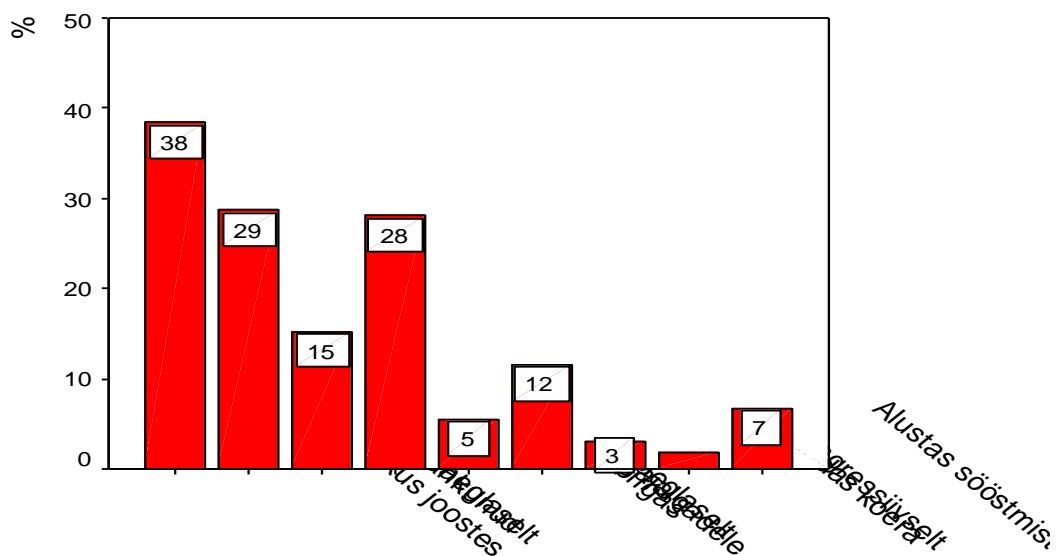
Joonis 6. Inimese käitumine karuga kohtudes

Milline on inimese reaktsioon karuga kohtumisel? Võimalike (küsitluses välja pakutud) käitumisviiside jaotumust kujutab joonis 7. Näeme, et enamusel juhtudest inimene jääb lihtsalt seisma, mis on igati loogiline. Piisavalt pika vahemaa korral võib põhjuseks olla kasvõi huvi, ootamatu ja lähedase kohtumise puhul ka hirm.

Joonis 7. Inimese käitumine peale karuga kohtumist.

Järgmine joonis (joonis 8) näitab kohtumise teise osapoole, karu, käitumisviise. Kuna ankeedis on tegemist dihhotoomilise küsimusega, mis võimaldab fikseerida mitut üheaegset tegevust, siis tuleb tulpade summa suurem kui 100, antud juhul - 139%. See tähendab, et karu võis näiteks samaaegselt tagajalgadele tõustes ka möirata ning seejärel aeglaselt lahkuda. Nagu näha, enamusel kordadel karu siiski otsustas lahkuda.

Joonis 8. Karu käitumisviisid kohtumisel inimesega.

Kõikidest kirjeldatud kohtumistest (n=164) viieteistkümnel korral ehk 9,1% juhtudest ründas karu inimest. Märkusena olgu lisatud, et seda arvu kindlasti ei saa tõlgendada nii, et pea igal kümnendal juhul on karuga kohtumine ohtlik. Arvestagem sellega, et ankeetide jagamisel ei järgitud juhuslikkuse printsiipi ja vastajate hulgas oli kindlasti palju isikuid, kel edastada mingi eriline mälestus. Küsimusele „Peale missugust tegevust alustas karu ahvardavat liikumist Teie suunas?“ vastas viieteistkümnel rünnakuga lõppeval juhul ainult 9 inimest. Tõsi, väga informatiivsed need vastused ei olnud. Viiel juhul oli vastuseks “kohe” või “kohe peale inimese märkamist” või “karu laskus neljakäpukile ja startis”. Kahel juhul ründas karu “kohe pärast (tali)pesast väljumist”, ühel juhul “ründas selja tagant” ja ühel korral oli vastuseks “peale karu jälitamist”.

Viieteistkümnest rünnakust kuuel korral leidis aset otsene kontakt karuga millest viiel saadi ka vigastada. Ühel korra küll kontakt toimus, kuid vigastada ei saanud (karu jõudis juba hammastega haarata, aga, saades oma “veast” aru, lahkus koheselt sündmuspaigalt). Üheksal korral füüsilist kokkupuudet ei toimunud – rünnak lõpetati kas karu haavamisega, peletati karu eemale hoiatuslaskude või suure lärmi tekitamisega.

Viieteistkümnest rünnakuga lõppenud juhtumist oli neljal korral tegemist talipesa juures või selle läheduses olnud karuga. Neist kahel korral leidis aset füüsiline kokkupuude.

Neljal korral 164-st juhtumist teati öelda, kas karu oli kohtumisel haavatud või mitte. Ühel korral neist oli tegemist haavades piinleva karuga. Karu valude peatamiseks, teades, et ta nagonii sureb, surmati loom otsekoheselt. Teisel korral oli tegemist haavatud karu jälitamisega. Väljudes kuusenoorendikust, ründas ümber piiratud loom otsekohe. Esimene lask ei peatanud karu. Surmava haava sai karu alles peale teist lasku. Üldse leidis aset kolm haavatud karu rünnakut, mil inimene vigastada sai.

Viieteistkümnest ankeedivastusest, kus kirjeldati karu rünnakut, neljateistkümnes hinnati ka kaugust, millelt karu alustas liikumist inimese suunas (tabel 3). Juhtudel, mil toimus ahvardav sööst inimese suunas, oli viiel korral ründajaks poegi omav emakaru. Neist ühel korral sai inimene vigastada. Küll aga ründas karu veel neljal korral, kuid õnneks inimene rünnakus viga ei saanud. Juhtudel, mil karuema (arvatav) eesmärk oli kaitsta oma poegi, alustas ta liikumist inimese suunas keskmiselt kaugemalt kui ilma poegadeta karu. Ühel juhul alustas karu rünnakut juba

150 m kauguselt. Vähemalt niisuguseks hindas vahemaad meie küsitlusele vastanud isik, kes situatsiooni kirjeldas.

Tabel 3.

Kaugus, millelt karu alustas liikumist inimese suunas

Kaugus (m)	Kas karuga olid kaasas pojad		Kokku
	Jah	Ei	
3		2	2
5		2	2
6		1	1
10	1	2	3
15	1		1
20	1	1	2
25	1		1
50		1	1
150	1		1
Kokku	5	9	14

Ründava (?) karu pihta tulistati kokku üheksal korral. Peale tulistamist sai 7 karu haavata, nendest kuus surmavalt ning üks lõpetas sööstjooksu inimese suunas, seejärel lahkudes. Tulistamisega lõppevatel juhtumitel alustas karu oma rünnakut kahel korral 20 meetri kauguselt, ühel korral 15 m kauguselt, kolmel korral 10 meetri kauguselt ning ühel juhtumil 5 ja ühel 3 meetri kauguselt. Viimasel korral oli kohtumine karuga väga ootamatu nii karule kui inimesele. Kuidas viimastel juhtumitel jõuti veel karu tulistada, jääb ebaselgeks. Ründavat karu tulistati septembris, oktoobris, novembris, jaanuaris, seega jahihooajal..

Kokkuvõtteks

Karuga on (ootamatult) silmitsi satunud kogu aasta vältel, kõige enam augustikuus.

Kohtumiste sagedus näib sõltuvat enam inimeste kui karude aktiivsusest.

Kõikidest kirjeldatud kohtumistest (n = 164) viieteistkümnel korral (9,1% juhtudest), karu ründas inimest. Kuuel korral toimus ka füüsiline kokkupuude ning viiel korral sai inimene vigastada.

Neljal korral ründas talipesas või selle läheduses olnud karu, (vähemalt) viiel korral oli tegemist poegi kaitsva emakaruga ja kolmel korral haavatud isendiga

Inimene tulistas karu neljateistkümnel korral, neist kuuel korral sai karu surmava haava. Ülejäänud juhtudel karu lõpetas ründamise ning lahkus.

Kirjandus

Floyd, T. 1999. Bear-inflicted human injury and fatality. - Wilderness and environmental medicine 10. Pp 75-87

Herrero, S. 2005. During 2005 more people killed by bears in North America than in any previous year, - International bear news, Vol.14, nr.4, Pp. 34 - 35

Herrero, S., Higgins, A., 2003. Human injuries inflicted by bears in Alberta: 1960-1998. – Ursus 14 (1) Pp. 1-17

Hindrey, K.A., 1940. Meie metsloomad – Vana jõmmjüri. Karu (*Ursus arctos* L.), Lk. 86-94

Kaal, M. 1980. Pruunkaru. Tallinn. 94 lk.

Randveer, T. 2006. The attitude of Estonians toward large predators. - Acta Zoologica Lithuanica. 16 (2). Pp. 119 – 123.

Reidolf, F. 1938. Jahinduse käsiraamat. Tallinn. 612 lk.

Swenson, J.E., Sandegren, F., Söderberg, A., Heim, M., Sorensen, O.J., Bjärvall, A., Franzen, R., Wikan, S., Wabakken, P. 1999. Interactions with brown bears and humans in Scandinavia - Biosphere conservation 2 (1). Pp. 1 – 9.

Valentsev, A., Gordienko, T. Co-existence of humans and bears

Лоскутов, А. В., 1991. Поведение медведи при встрече с человеком в Башкирии.- Медведи СССР. С. 171-173

Юдин, В.Г., 1991. Агрессивное поведение бурово и хималайсково медведи в приморе. - Медведи СССР. С. 253-258

Честин, И.Е. 1993. Медведи России и прилегающих стран – состояние популятсии. Москва. С.89-92

Lisa 1. Ankeet: Karu kohtumine inimesega

Käesoleva uurimusega püüame teada saada, kuidas on meie karud käitunud juhtudel, kui nad on **ootamatult** metsas inimesega kokku saanud. Kui Teil on selliseid elamusi, palun täitke olemasolev ankeet ja kui neid on olnud mitu, täitke ankeedid kõikide juhtumite kohta eraldi. Palun kirjeldage ka need juhtumid, kus karu Teid märgates lihtsalt jalga lasi. Ankeedi täitmisel tõmmake pakutud vastustest õigele joon alla, sobivaid vastuseid saab mõne punkti all olema ka mitu. Alati võite lisada täiendavat infot. **Suur tänu abi eest!**

Andmed Teie kohta:

sugu M N

vanus karuga kohtumise ajal.....

*nimi, telefon:.....

(*soovi korral võite anonüümseks jääda)

Kas olite karuga varem looduses kohtunud:

ei olnud

olin, ühel korral

olin, 2 – 5 korda

olin, enam kui 5 korda

Mis eesmärgil te metsas olite?

ajujaht, olin ajaja

ajujaht, olin kütiliinil

muu jaht.....

metsaraie või muu metsanduslik tegevus

marju ja/või seeni korjamas

mingi muu tegevus

Millal juhtum aset leidis (kuu ja aasta)?.....

Kus juhtum aset leidis?

.....maakond

.....vald

.....jahipiirkond/kaitseala

Kuidas käitusite metsas olles?

seisin vaikselt
liikusin vaikselt
liikusin või toimetasin häälekalt

Kas Teiega oli kaasas (ja kui jah, siis mitu?)

koer
teisi inimesi

Karuga kohtumise hetkel oli

kaaslane teist.....m kaugusel
olin üksi

Kui kaugel olite karust, kui ta Teie kohalolekut märkas?.....m

Mida tegi karu vahetult enne Teie märkamist?

oli paigal
liikus aeglaselt
jooksis Teie suunas
jooksis mõnes teises suunas

Kas karu oli kohtumise hetkel talipesas või selle juures?

jah
ei

Kas karuga olid kaasas tema pojad?

jah
ei

Kas kohatud karu oli Teie hinnangul?

väike
keskmine
suur

Kas läheduses leidis mõni looma korjus?

jah
ei
ei tea

Kas karu oli haavatud?

jah
ei
ei tea

Kuidas käitus karu, kui ta oli avastanud inimese kohaloleku?

lahkus joostes kohe peale Teie märkamist
lahkus aeglaselt
ei lahkunud kohtumispaigast
tõusis tagumistele käppadele
liikus aeglaselt Teie suunas
mõirgas
käitus agressiivselt kuid ei rünnanud
ründas koera
alustas Teie poole söötmist

Kuidas käitusite peale karuga kohtumist?

jäite paigale, oodates, mil karu lahkub
tegite vaikset häält
tegite valju häält
lahkusite aeglaselt taganedes
lahkusite joostes
tulistasite karu
käitusite teisiti...

Järgmised küsimused puudutavad vaid juhtumeid, kus karu inimest ründas

Millal (peale missugust tegevust) alustas karu kiirendatud ja ähvardavat liikumist Teie suunas?

.....

Kui kaugelt karu liikumist alustas (meetrites)?.....

Mida tegite karu peatamiseks?

ei teinud midagi karu peatamiseks
karjusite
viskasite mingi esemega karu suunas
tegite püssist hoiatuslasu õhku
sihtisite püssiga karu suunas ja tulistasite
tegite midagi muud

Kas karu loobus ründamisest?

jah

ei

Kui lähedal oli karu Teile, kui ta sööstmise lõpetas?.....

Kui lähedal oli karu Teile tulistamise hetkel?.....

Kas peale tulistamist sai karu haavata?

jah

ei

Mida tegi karu peale tema haavamist?

lõpetas sööstjooksu

lahkus sündmuspaigalt

ründas

sai surmava haava

Kas Teil oli karuga füüsiline kokkupuude?

ei

jah, kuid vigastada ei saanud

jah, sain vigastada

Lisa 2. Karuga kohtumise aasta ja ankeedile vastajate kommentaare

- 1971 Pidasin karu sigu varitsevaks jahimeheks ja igaks juhuks teretasin teda valju häälega. Peale karu lahkumist uurisin tema jälgi ja seejärel jätkasin oma teekonda.
- 1975 Möödusin 3m kauguselt kus karu lamas. Karu märkas mind, tahtsin põgeneda, õnnetuseks kukkusin kõhuli, karu hammustas seejärel mind ühest kannikast. Loom seisis veel mõned minutid minu kohal hambad irevil, seejärel lahkus.
- 1976 Karu jooksis mööda 1 minut tagasi möödunud põdra jälgi.
- 1980 Koer jooksis karule haukudes järgi. Varsti jäi kõik vaikseks ja koer tuli tagasi.
- 1984 Karu astus sõiduteele. Õnnestus liiklusvahend peatada, vaatasime üksteisele mõni hetke tõtt, külm higi jooksis laubal, istusin mootorratta seljas liikumatult, kuni karu läks metsa tagasi
- 1986 Ei olnud võimalust taganemiseks. Karu ründas selja tagant.
- 1987 Oli karuga vahetus kontaktis. Torkas jahipüssi rauad karule kurku. Püss purunes. Ka käsi jäi hammaste vahele, sai tugevasti vigastada. Karu põgenes kisa ja vastu magu tagumise peale. Hiljem lasti karu maha, eluskaal oli 366kg.
- 1988 Mingit "pesa" kui sellist polnud. Oli magamislohk väikses soos lagedal väikeste kaskede-kuuskede vahel. Kõndisin karule peaaegu otsa.
- 1989 Kui emakaru oli minu kohalolekut aimanud, uuris algul ümbrust, seejärel ajas pojad metsa varjule ning läks ise mõne aja pärast neile järele.
- 1990 Karu ründas mitu korda. Ründas ka koera. Paar meetrit enne minuni jõudmist tõusis tagumistele käppadele. Arvatavasti kaitses oma poegi. Olin pesale liiga lähedal.
- 1991 Esialgu jäin hämmastusest paigale, karu reageeris kiiremini ja kadus, seejärel liikusin vastassuunas, esialgu aeglaselt ja siis järjest kiiremini.
- 1993 vahetu kontakt-püssitoru puutus karu
- 1994 Karu mõirgas kui oli 12m kaugusel. Peale kohtumist taganesin ja laulsin oma viisi ja oma sõnadega: juba ma lähen kaugemale ja mul ei ole sinu vastu kurje kavatsusi.

- 1995 Karu oli haavatud. Loom piinles ja tema piinad lõpetati.Rünnaku soovi sel loomal polnud, ainult vajadus varjuda.
- 1996 Karu ründas vasikaid
- 1997 Taks haukus karu peale, mees läks tiheda kuuse alt kährikuid võtma,kuid sattus emakaruga kokku.Emakaru põgenes, pojad jäid pessa.Ema pessa ei naasnud.
- 1999 Tuli kuusenoorendikust ja ründas kui teda hiilides jälitasin. Pärast esimest lasku ründas edasi, surmava haava sai peale teist lasku.
- 2000 Märkasin karu kui oli mõirates pealesööstu alustanud.Lähenes selja tagant.Käsi sattus karu hammaste vahele. Õieti ei purenud ja loobus ründamisest. Armid käel ja kibestumus hinges, miks ta küll ründas?
- 2001 Ema koos kutsikatega. Siis emakaru vaikselt rõhatas, peale mida pojad põgenesid, ema käitus rahulikult, pöördus, vaatas veel üle õla, rõhatas ja lahkus poegadele järgi väga rahulikult.
- 2002 Kohtasin karu tema talipesa juures. Eemale jõudes kutsusin koeri ära, mida nood ka pärast ca 5 min haukumist tegid. Karu jäigi pessa ja aprilli lõpus oli lahkunud pesast koos poegadega.
- 2003 2 poega ilma emata, mängisid, ronisid puu otsa umbes 5 minutit
- 2004 Karu tuli metsast välja hüpetega. Peale laskmist kukkus otse laskja ette maha.
- 2005 Olen mitmeid lugusid kuulnud,kus inimesed seenel-marjul olles karuga kohtunud.Aga mitte ühtegi lugu marjulise ründamisest.Küll aga lugusid jahimeeste elu kallale kippumisest.Miks nii?Arvan,et jahimehed kipuvad liiga kergekäeliselt päästikule vajutama.
- 2006 Karuga kaasas olnud 2 poega olid järgmisel päeval vaatama minnes külmunud.

Lisa 3. Näide ühest ankeedile vastajast, kes ei pidanud paljuks oma kogemusi karuga kirjeldada, vaid vastupidi, tegi seda heast tahtest.

Lp karude käitumise uurijad!

Lisaks ankeetidele saadan Teile veel lühikese kirjelduse iga kirjapandud juhtumi kohta.

1. Olin 14 aastane. Paaril aastal olin juba kolanud üheraudse püssitoruga kodulähedastes metsades ja põldudel. Augusti lõpupäevadel, kui noored tedred kaerapõldudes käisid, käisin mina neid varitsemas ja metsas hiilimas. Ühel keskpäeval hiilisin paarsada meetrit põlluservast noores lepikus, kus oli kasvamas ka salguti meetrikõrguseid noori kuuski. Ja äkki kargas minu lähedalt tihedast kuusesalust üles mingi suur pruun karvane elukas ja traavis noori kuuski maha tallates minema. Mina jooksin muidugi teisele poole nii kiiresti kui jalad kandsid. Muidugi teadsin, et see oli karu. Kaerapõllu serv oli tema poolt lausa üle triigitud. Õhtul vaatasime isaga koos selle koha üle ja säääl oli maa sisse savisse küüntega uuristatud umbes poole meetri sügavune ja meetrilaiune süvend, kus karu oli palju päevi maganud. Kõik see augu põhi ja küljed olid siledaks hõõrutud. Ja ropp loom oli see karu säääl olnud. Kui häda käes, oli ta august välja ronimata taguotsa üle auguserva kergitanud ja puhtad läbiseeditud kaerakliid segamini mõne õunatikiga ümbritsesid kuhelikes katkematu ringina seda oti päevast magamise kohta.

2. Tollel korral oli päike veel kõrgel ja loojanguni vast veel pool tundi aega. Sadala kolhoosi viljapõllud olid juba koristatud, ainult metsasügavuses Aosillal oli veel mõni ha kaera kasvamas, kus sead söömas käisid. Sõitsin mootorrattal viljapõllu serva, astusin mõnedkümmend sammud põldu ja veerand tundi hiljem nägin kuidas paarisaja meetri kauguselt metsas tuli karu ja tema jooksi oli otse minu suunas. Ta ei söönud kaera, mitte suutäitki ei võtnud. 15-20 m kaugusel minust jäi ta seisma ja tõusis tagajalgadele. Vaatas minu suunas. Ja ma vähe kartsin, sest lähim puu oli rohkem kui saja meetri kaugusel ja karu rünnaku korral ei oleks abi ka rattast olnud, sest see oli liialt kaugel. Hiljem olen mõelnud, et me mõlemad olime vales kohas ja kindlasti ei oleks ta mind rünnanud. Ma lihtsalt jäin tema selle päeva käiguteele, tema asjatoimetustele ette ja kui inimesel on relv noorusekärsitus ja ka veidi hirmu ka nahavahel, siis on tagajärg teada.

3. Olin tookord teiselpool Luusika sood, Virumaa piiril Lammassaares. Laika harutas nugise jälgi. Päike säras ja ilm oli tuuleta. Peagi kaikus mets koera haukumisest. Teadsin et nugis on leitud. Ruttasin otsejoones umbes poole kilomeetri kauguselt kostuva koerahääle suunas. Teele jäi ette 67. aasta augustitormis murdunud umbes poole laiutav tüvedekogumik, kuhu oli juba salguti kasvanud noori paarimeetriseid kuusehakatisi. Püüdsin säält tõvedeest üle ronida ja äkki otsekui kuues meel naelutas mu paigale. Otse minu ees oli kolm tüve üksteise pääl koos maaseest rebitud juurtega. Ja seisatasin säält ja hetkeks tundsin mingit võõrast lõhna. Karu, käis mõttest läbi. Ma läksin vaikselt oma jälgipidi tagasi ja suurema ringiga jõudsin koera juurde. Nugis oli oravapesas, kuid ma ei lasknud, võtsin koera rihma otsa ja tulime säält vaikselt ära. Märtsikuu keskpaiku viisin ühe kolhoosis lõpnud hobuse Luusika soo servale ja mõned päevad hiljem oligi karu korjust söömas käinud. Läksin vastupidi karu tuleku jälgimööda ja karu oli tulnud paar päeva varem peaaegu otsejoones sealt kolmetüvealusest koopast. Ju tuul oli nelja kilomeetri kauguselt raipelõhna ninna toonud .

Olin talvel seisnud koopas pikutavast karust 5-6 m kaugusel. Ka järgmisel talvel magas karu(ei tea kas sama?) selles koopas. Ainult ta oli urgu veidi ringi ehitanud ja selles suunas, kust ma eelmisel talvel lähenesin oli õhusolevale juurerampale umbes 70 cm kõrgusel maapinnast juurte vahelt poolemeetrine auk läbi näritud. Ju vist oli ottil meeles, et eelmisel talvel säält teda häirima tuldi. Nüüd oli koopal aken ja õhu korral säält nii hea tulijat vaadata. Sadala kandi isakarud tulid koopast välja, vaatamata lumerohkusele ja külmakraadidele 12-15 märtsi paiku ja seda aega ära tabades sõitsin sobiva lumeolu korral mootorsaaniga metsades mis laiusid Sadala – Venevere -Simuna -Sadala kolmnurgas. Karu jälgi märgates ei läinud ma kunagi vaatama et kuhu nad läksid, vaid alati soovisin näha kust nad tulid. Ja niimoodi toimides leidsin aastatega rohkem kui tosinajagu talikoopaid. Sellest karust veel niipalju, et ta sõi nädalaga (ronkade abiga) rohkem kui poole sellest hobusest ja ühe öö olin koos lastega lambanahksetes magamiskottides säält kõrgistmel. Karu ei tulnud ja kell kuus hommikul tulime ära ja kolm tundi hiljem kui viisin metsalõikajad säält samast korjusest mööda metsatöödele oli tubli kümme kilo vahepeal korjust ära söödud. Mõni tund hiljem läksin karu jälgi mööda ja teada saada, et kust ta teadis, et inimesed öösel kõrgistmel olid. Ja vaevalt kolmsada meetrit eemal leidsin vägeva rohkem kui poolemeetri kõrguse ja pooleteistmeetri laiuse äsja, mõne päeva eest

valmistatud lavatsi, mis üle lumise metsaaluse kõrgus. Paarikümne meetri raadiuses olid puud murtud ja kokku kantud et küljealne kuiv oleks. Osadele käevarrejämedustele kaskedele olid vindid peale keeratud, kuid puud ei murdunud vaid olid maapinnal räsitud ja ripakile. Karu oli minu tulles ära jooksnud 5-6 m hüpetega. Mina ei kuulnud seda tema minekut, aga tema kuulis säält millal ma lastega õhtul kõrgistmesse ronisin ja millal me koidu eel ära läksime. Kui olime läinud, tuli ta vitsutades kere hobust täis. Rohkem see karu sinna söögile ei tulnud. Sead ja rongad lõpetasid.

4. 1976 aasta kevadel olin koeraga Pedja jõe äärsetes metsades. Ja ühes jõelähedases sanglepa lodus, kus juurekuhilad kõrgusid meetrini, säääl hakkas kohe minu ligidal, vaevalt parkümmend sammu, koer kurjalt ühte juurealust haukuma. Uskusin, et kährikkoerad talvituvad säääl juurealuses koopas ja läksin üpris hooletult koera ässitades kohale. Ja kui ma siis teiselepoole juureküngast astusin siis nägin et noore koera paari kolme meetri kauguselt. Ruttasin kohe eemale vaikselt tagurpidi taganedes. Paarikümne meetri kaugusele jõudes julgesin koera kutsuma hakata. Selle noore karu talikoobas oli elumajast, kus inimesed elasid paarsaja meetri kaugusel. Katuseveel paistis koopa ette läbi raagus metsa. Kevadel vaatasin selle koopa üle. Läbimõõt oli vaevalt meeter. Küljealne turbane puupuru Suurim sanglepajuure alt leitud koobas olnud läbimõõdus 1,4-1,6 m. Ja sinna mahtusin ma ise sisse ja võisin säääl kükitada.

5. Sõitsin Vaiatu- Simuna teel. Umbes 2. km enne Pedja jõge märkasin silmanurgast kuidas karu teeäärse kraavi taga toimetab. Sõitsin autoga tagurpidi tagasi ja jäin vaatama kuidas väike karu sipelgapesas toimetab. Vaatasin teda tema toimetamist mitu minutit ja tema mind otsekui polekski märganud. Ja siis ta vaatas korraks minu (auto) poole ja astus väga rahuliku ja väärrika sammuga mõneteistmeetri kaugusel olevasse kadakasegusesse kuusepadrikusse.

6. Oli ilus selge ja karge augustikuu viimase päeva õhtupoolik. Mõni päev varem olin ühe lõpnud kolhoosilehma vedanud Pedja jõe lähedale heinamaale. 30. meetri kaugusel männi otsas oli valvamislavats. Auto viis mind paar tundi enne päikese loojumist kohale. Astusin otse autost puusse viiva redeli teisele pulgale ja auto sõitis ära. Hundikutsikad olid mul säääl metas. Olin neid kahte lõbusat selli mitmel korral varem kauguselt näinud. Aga nüüd nad murdsid juba (ema murdis) kolhoosi mullikaid ja asi läks karmiks. Päikese loojangu järel, kui hämarus oli juba põõsa all, tulid na koos emaga jõe. Kutsikate urin ja veelakkumine oli kenasti kosta, kuid

paksust jõeäärsest heinast nad välja ei tulnud. Ootasid pimedat. Ja siis oli kuulda, kuidas seljatagusest metsast mingi raske loom on tulemas. Okste raksatused andsid sellest märku. Ja siis oli kuulda kuidas hundipere lahkus. Kutsikate kila üha kaugenes. Ja siis oli kuulda kuidas põdrapullid poole kilomeetri kaugusel sarvi kolistasid ja häälitseid. Loodus elas oma elu ja minu kohalolekust ei teatud. Ja siis tuli minu seljatagant, säält kus ketk tagasi üksikuid raksatusi kostus, suur isakaru metsast välja. Läbi kerge hämaruse oli näha kuidas laaneisand otsejoones lehmakorjuse juurde tatsas. Lootsin näha toredat vaatepilti karu õhtusest einestamisest, kuid ott ei mõelnudki sööma hakata, vaid võttis kohe lehmale hammastega sarvedet tagant kaelast ja hakkas korjust, ise tagurpidi olles, metsa vedama. 6-7m. Tõmbas ja hetk puhkas, nosides samal ajal poollagunenud haisvas lihas. Nii ta tõmbas mitu raksu ja tegi ka mitu puhkepausi ja siis ei saanud ma enam lubada et ta mu lehmakorjuse metsa ära veaks. Ja siis ma temale vaikselt rääkisin, et karu - karuke kuhu sa mu lehma viid, et nagu ei tahaks et sa kõik omale võtad. Ja siis ta urises ja mõiratas korraks ja siis kõndiski ta ära. Paarkümmend meetrit läks küllaltki rahulikult sörkides ja siis ta seisatas ja vaatas tagasi. Tundus, et otse minu poole ja mind sääl istumas märgates ja siis läks kiire jooksuga. Teed ta enam ei valinud, sest oksade rakusmine oli veel kaugemalt metast kosta. Rohkem see karu sinna sööma ei tulnud.

7. Tollel korral varitsesin metssigu kaerapõllus. Öösel kella kahe paiku läksin. Siis, kui õhtused jahimehed olid juba põldudelt lahkunud. Tookord oli metssea küttimise luba ja ma lootsin koidu eel põllult lahkuvaid sigu lohata. Seisin viljapõllu ja niidetud heinamaariba piiril. Kuu oli mingisugune poolik sääl uduses taevas. Sead olid põllus ja kuldki kihvade kriuksumine oli selgesti kuulda. Kuid siis tuli Dudajevi lennuvägi. Iga mõne minuti järel lendas üks raskepommitaja just üle minu, madalalt, madalamalt kui kilomeeter. Mõnikord need õppustel olevad lennukid aitasid ja nende mürina varjus sai sigadele lähedale hiilitud, kuid tookord, selles põllus oli kõrge kaer ja ligihiilimine lootusetu. Koit oli juba taevas, kui lennukimürin lõpuks vaikus ja ka põllult ei kostunud enam sigade matsutamist. Ja siis kui olin juba valmis lahkuma, kuulsin kuidas kaeras keegi minu suunas astub. Söömist ei olnud ja kaer oli kõrge ja ma ei teadnud kes tulemas. Olin sääl poolkummargil kaeras ja kuulasin kuidas tullakse. Kui tulija oli kohe minu kõrval, siinsamas, siis tõusin püsti ja samal hetkel tõusis minu kõrvalt hiigaslik karu. Ta oli umbes suure toaahju suurune ja vaatas mind ülevalt alla. Ta seisis tagajalgadel. Ja siis ma hakkasin vaikselt tasakesi ilma järske

liigutusi tegemata temaga rääkima, et karu -karuke, lähme nüüd rahumeelselt lahku, et mine sina metsa oma koju ja mina lähen oma koju, et karu karuke.... ega ma mäletagi mis ma temale kõik rääkisin. Kuna karu ei läinud, siis hakkasin vaikselt tagurpidi karust eemalduma. Ise rääkisin kogu aeg rahumeelset juttu. Kui olin umbes kahekümne meetri kaugusel, siis laskus ta neljale jalale ja nüüd nägin ma selle hiiglase tõelist jooksukiirust. Lepametsani oli kusagil 45 meetrit ja selle vahemaa läbis ta lagedal heinamaal 3-4 sekundiga. Kohe läks valgeks ja poole tunni pärast lugesin kastel olevatest jälgedest et selle vahemaa metsani oli ta läbinud seitsme hüppega. Kui ta oleks mind rünnanud, vaevalt, et ma oleks mõlemale päästikule jõudnud vajutada.

8. See oli kesksuvel, 82. või 83. aastal. Kolasin püssiga niisama metsas (kolhoosi metsaülemal oli tookord oma valdustes relvakandmise luba nii päeval kui öösel 365 päeva aastas). Kõndisin keskpäeval ühel äsjakuivendatud maaparandusobjektile, kus metsatukad vaheldusid põldudega. Ja ühes paarikümnehektarilises metsatukas, mida läbisid kuivenduskraavid, sääl kraavikaldal laialilükatud mullal kõndides märkasid kuidas minu ees paremalt vasakule tuli karu metast välja ja stus kraavi ja samas tema taga, vaevalt paari kolme meetri kaugusel tuli esimese järel teine suurem karu. Karud läksid rahuliku kõnniga minu eest läbi. Esimene karu mind ei märganud, kuid teine nägi mu kohe ära ja kael kõveras vahtis mind kõik see aeg kui minu eest läbi läks. Ja olid isa ja emakaruga ja ju nad pulmi pidasid. Isane oli karvavärvilt ühtlaselt üle kere õlgkollane. Rohkem, kui neljakümne karu hulgast, mis minul on õnnestunud aastakümnete jooksul looduses näha, oli see loom uskumatult heleda karvkattega. Ja tooaeg, kui nad minu eest läbi läksid, küsisin neilt võrdlemisi kõva häälega, et poisid kuhu te nüüd ruttate. Minu jutt neid ei häirinud. Mind nagu polekski sääl kraavikaldal nende jaoks olemas olnud.

9. Olin ametisõidul. Sõitisin metsateel kaassõitjaga ja äkki märkasime kuidas karu tuli hõreda metsa all täie jooksuga, nii et lumi lausa tuiskas. Pikk karv looma seljas lausa lainetas ja küütles päiksesäras. Loom tahtis minna täies traavis meie auto eest läbi. Lisasin kiirust, et temale lähemale jõuda ja siis äkki tabasin, et me võime kokku põrgata ja siis ma pidurdasin sääl libedal metsateel ja karu oli hetkeks Willise kapoti ees, tundus, et lausa kaitseraua vastas ja siis ma sain pidama ja sealsamas mõne meetri kaugusel oli karu korra kahel jalal ja kohe traavis neljal jalal edasi. Kas ta ka mõirgas, seda läbi automürina ei olnud kuulda. Autost väljudes veendusime, et karu ja

auto ikkagi kokku ei saanud, sest mitte ühtegi karva ei olnud maas. Kust see loom tookord tuli ja kuhu ta sellise kiirusega läks, jäi ajapuudusel selgitamata.

10. Kord nägin hetk enne päikese loojumist kuidas emakaru tuli kahe pojaga põldu. Nad tulid minu kõrgistmele täitsa lähedale, kusagil 10 meetri peale, kuid kahjuks tuli kõha ja karupere sai teada minu kohalolekust. Sain veel vaid näha kuidas kutsikad tihedalt ema ees olles metsa sörkisid. Kui karusid ei hirmutanud, siis tulid nad sageli (just vilja valmimise alguses) metsavahelistesse inimasustusest kaugemalolevatesse põldusesse päikese loojangu ajaks. Sageli tuldi mestast vaid mõnede meetrite kaugusele põlluservast, söödi seal, liiguti vähe. Olen näinud Sadalas, umbes 30 ha. suuruses põllus korraga kolme täiskasvanud karu. Mitmel korral olen näinud eemalt emakarusid koos poegadega. Karude talipesasid vaadeldes olen märganud, et isakarud ärkasid tegelikult nädal või paar enne lõplikku koopast lahkumist. Märtsikuu esimese poole päikesepaistelised ilmad meelitasid karud koobastest. Nad liikusid koopa läheduses kuni paarikümne meetri raadiuses. Närisid puuoksi ja tegid mõnikord lumele mingisuguse lavatsi, kus keskpäeval päikesesoojas peesitasid. Ja kui nad lõplikult säält pesast lahkusid, siis tagasi nad sellel kevadel sinna enam ei tulnud. Ühtegi karu ma koopast välja ei ole hirmutanud ja ei ole leidnud ka koobast kus emakaru on olnud koos poegadega. Kord juhatati minule kätte koht, kus emakaru oli lähestikku talvitunud koos eelmise aasta poegadega. Märtsikuu teisel poolel olid nad säält jooksu hirmutatud. Kaks poega ja ema olid maganud eraldi pesades paarikümne meetri vahedega umbes 80. aastases tormist muritud männikus. Viimase karu vabas looduses nägin 1986. aasta suvel Jõgevamaal. Viljandimaal Kärstnas karusid ei ole. Minu arvamine on, et inimese oskusliku käitumise korral ei ründa terve karu inimest mitte kunagi. Vana isapõder jooksuajal ründab, tema käitumine on ettearvamatu. Kuid see on juba teine teema ja see on juba järgmine jutt.

24.märts. 2006

nimi ja allkiri